

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертация на тема: „Усъвършенстване на системата за стандартизация на социалните услуги за пълнолетни лица в България“

с автор Николинка Николаева Пейчева

за присъждане на ОНС „доктор“ по докторска програма Социална работа, психологически изследвания и социална политика, професионално направление 3.4. Социални дейности

Рецензент: доц. д-р Мария Иванова Желева

1. Актуалност на разработения в дисертацияния труд проблем

Проблемите на качеството на социалните услуги представляват сериозно предизвикателство при формулирането и реализацията на социалната политика на модерната социална държава, тъй като те обвързват инструментите на политиката и удовлетворяването на потребностите на целевите групи, към които тя е непосредствено насочена. Осигуряването на социални услуги, отговарящи на определени показатели за качество и съответстващи в най-голяма степен на съществуващите потребности на своите потребители/клиенти означава, че политиката притежава висока степен на ефикасност и следователно е обществено значима и би могла да получи широка обществена подкрепа.

В този смисъл разработената от докторанта тема е изключително актуална както за провежданата социална политика, така и за социалната практика. Безспорно е заключението, че в действащата система за стандартизация на социалните услуги в България съществуват съществени слабости и пропуски, които затрудняват предоставянето на социални услуги със съответното качество от страна на различните доставчици, както и осигуряването на ефективна регулация и контрол от страна на държавата. Това с особена сила важи за социалните услуги, предоставяни на пълнолетни лица, спрямо които действащите стандартизационни документи са оскъдни.

Актуалността на разработваната проблематика се усилва допълнително от обстоятелството, че от 1 юли е в сила новият Закон за социалните услуги, в който е предвиден специален държавен орган - Агенция за качеството на социалните услуги - част от основните функции на който са „да разработва нормативни стандарти и критерии за

качество и ефективност на социалните услуги“ (чл. 22 ал.3, т.3), както и да осигурява тяхното спазване (т.4 от същия член). Представеният дисертационен труд би могъл да намери непосредствено практическо приложение при изпълнението на посочените нормативни изисквания. Не е без значение и фактът, че негативните демографски тенденции в България, а и в повечето европейски страни, изтласкат на преден план проблемите за осигуряването на адекватни и висококачествено социални услуги на пълнолетните и възрастните лица.

2. Равнище на познаване на проблема

В дисертационния труд е представен разнопосочен и задълбочен анализ на политиката и практиката по предоставянето на социални услуги на пълнолетни лица в РБългария и в някои европейски страни в рамките на ЕС и извън него. Дисертантът добросъвестно е представила в исторически и хронологичен аспект възникването на първите дейности по предоставянето на социални услуги, разширяването и утвърждаването на тази практика в нашата страна, субектите, осъществяващи тези дейности, постигнатите резултати и първите стъпки по правно-нормативна регулация на тази дейност. Представена е детайлно и критично е анализирана правно-регулаторната рамка на предоставянето на социални услуги за пълнолетни лица в България, като особено внимание е отделено на слабостите и недостатъците в нейното изграждане. Докторантът е постигнала това на фона на анализа на практиката на водещите европейски и други страни със сходна степен на развитие на социалната сфера по предоставянето на социални услуги за пълнолетни лица. Специално внимание е отделено на използваните системи за стандартизация на социалните услуги за посочената целева група, използвани в практиката на водещи европейски и други страни. За тази цел, на базата на сравнително обширен обзор на специализираната литература, са дефинирани определени фундаментални за дисертационния труд категории като „качество“, „качество на социалните услуги“, „стандарт за качество“, „критерии за измерване на качеството“ и др. , които дисертантът сполучливо включва в теоретико-логическата рамка на своето изследване. Законната и подзаконната нормативна база по отношение на действащата система за стандартизация на социалните услуги в България е подложена на критичен анализ и на тази база са идентифицирани пропуските и несъвършенствата на системата, към преодоляването на които е насочена основната изследователска задача при

разработката на дисертационния труд. На тази основа е разработен универсален модел за стандартизация на социалните услуги за пълнолетни лица, годен за практическо приложение.

3. Методика на научното изследване

При постановката на изследването дисертантът логически обосновава и методически правилно е формулирала целта, обекта, предмета на изследването, както и няколко конкретни практически задачи. В съответствие с логиката на изследването правилно е приета хипотезата, че „разработеният модел за стандартизация на социалните услуги за пълнолетни лица в България може успешно да се приложи в практиката на страната ни и така да се преодолеят определени недостатъци в действащата система за стандартизация на социалните услуги“ (с.6). За доказване на хипотезата е подбран подходящ и адекватен на постановката на изследването научен инструментариум. В резултат на провеждането на изследването и приложението на избраните научни методи, са постигнати целите на разработения дисертационен труд, а формулираната хипотеза е доказана успешно.

4. Оценка на естеството и достоверността на материала

Разработеният от дисертанта Стандарт за социални услуги за пълнолетни лица в България представлява сложна конструкция, съдържаща множество елементи (35 броя стандарти и над 120 критерия за съответствие със стандартите), чиято основна задача е да осигури качеството на предоставените социални услуги за пълнолетни лица. Той е разработен на базата на анализ на социалната практика в България и водещи европейски и други страни и може да бъде оценен като безспорно научно постижение на дисертанта и говори за притежание на добра научна ерудиция и изследователска култура. Предложената методика за апробиране на така конструирания модел за стандартизация е логически аргументирана и обоснована от гледна точка на използваните за това научни инструменти. Формулираните изводи и препоръки са логическо следствие от получените резултати от апробирането. Използваните изходни данни при разработката на модела за стандартизация при неговото апробиране са достоверни, както и получените резултати. Съчетаването на експертния метод Делфи и статистическия метод на дисперсионния анализ при апробирането на разработения модел за стандартизация на социалните услуги за

пълнолетни лица може да бъде оценено като подходящо и издържано от методологическа гледна точка.

5. Научни и научно-приложни приноси на дисертацията

Според мен, приносите на дисертационния труд могат да бъдат обобщени по следния начин:

а) **теоретични приноси:** представяне и анализиране на системата за стандартизация на социални услуги за различни целеви групи, действаща и прилагана в нашата страна; идентифициране на проблемните области на действащата система за стандартизация на социални услуги като цяло и социални услуги за пълнолетни лица в частност; представяне и анализиране на европейски и международни практики по стандартизиране на социални услуги, предназначени за различни целеви групи, използвани в развити и водещи в социалната сфера държави;

б) **приложно- методологически приноси** - разработен е модел за стандартизиране на социални услуги за пълнолетни лица в България, който се основава на най-добрите практики в тази област и с който се цели преодоляването напълно или частично на идентифицираните слабости и недостатъци на действащата система за стандартизация на социални услуги за пълнолетни лица в България.

в) **емпирични приноси** - моделът за стандартизация на социалните услуги за пълнолетни лица е апробиран посредством подходящ научен инструментариум, което е доказателство за неговата практическа приложимост.

6. Оценка на приносите

Считам, че така формулираните приноси на дисертационния труд представляват лично постижение на дисертанта.

7. Публикации

Дисертантът е представила данни за пет публикации по темата на дисертационния труд, като четири от тях са самостоятелни и една - в съавторство с научния ръководител. Те отразяват съществени моменти от изследователската работа по разработката на дисертационния труд. Четири от тях са публикувани в годишници и сборници с доклади от конференции в страната, а една - в чужбина, на английски език.

8. Резултати

Резултатите от дисертационния труд могат да се приложат в социалната практика, и биха били полезни при организирането и регламентирането на дейността на Агенцията за качество на социалните услуги, предвидена във влезлия в сила Закон за социалните услуги.

9. Автореферат

Представеният автореферат, в обем от 30 страници, адекватно отразява съдържателната страна на всички основни елементи на дисертационния труд.

10. Критични бележки и въпроси:

Дисертационният труд би бил по-добре аргументиран, ако при разработката на модела за стандартизация на социалните услуги за пълнолетни лица дисертантът бе посочила по-точно кои от елементите на действащата практика у нас са целесъобразни и кои – не, като целесъобразните елементи биха могли да бъдат включени в стандарта. Същото се отнася и до европейската практика – би могло да бъде посочено кои елементи от практиката по стандартизация на съответните услуги в различните страни се включват в така разработения модел (и на какво основание) и кои - не. На места са допуснати пунктуационни грешки. По мое мнение, в списъка с използваните източници би могло да се обособят подзаглавия, включващи литературни източници (монографии, статии), източници от интернет, нормативна база.

Към дисертанта имам няколко въпроса:

1. Доколко е надежден предложеният от Вас експертен метод Делфи за оценка на дейности, свързани с качеството на социални услуги, и има ли той перспектива за приложение в социалната сфера?
2. Как и под каква форма разработеният и апробиран от Вас модел за стандартизация на социалните услуги за пълнолетни лица може да бъде приложен в дейността на Агенцията за качество на социалните услуги, предвидена от влезлия в сила Закон за социалните услуги?

Във връзка с гореизложеното, изразявам своята положителна оценка за разработения дисертационен труд на тема: „Усъвършенстване на системата за стандартизация на социалните услуги за пълнолетни лица в България“ и препоръчвам на уважаемото научно жури да присъди на **Николинка Николаева Пейчева** образователната и научна степен „доктор“ по докторска програма „Социална работа, психологически изследвания и социална политика“ от професионално направление 3.4. Социални дейности.

31.07.2020 г.

Рецензент:

Доц. д-р Мария Желева